

SLOVANSKÉ TANCE

OP. 72

*Podle původních pramenů k tisku připravila Komise pro vydávání děl Antonína Dvořáka:
Otakar Šourek, předseda - Jan Hanuš, vedoucí redaktor - František Bartoš - dr Jiří Berkovec - dr Antonín
Čubr - Ladislav Láska - Antonín Pokorný - Karel Šolc.*

DVĚ ŘADY „SLOVANSKÝCH TANCŮ“, každá o osmi číslech, jsou z nejcharakterističtějších, osobně i národně nejsvráznějších a ve světě nejproslulejších výtvorů *Antonína Dvořáka* (8. IX. 1841—1. V. 1904). Nevznikly v přímém sledu časovém, nýbrž druhá řada (op. 72) až osm let po řadě první (op. 46). Obě se také podstatně liší v leckteré stránce svého zjevu. Vedle typicky dvořákovské rázovitosti myšlenkového a stavebného projevu spojuje je však způsob vzniku i stejná síla účinku a životnosti. Obě byly totiž vyvolány popudem Fritze Simrocka, majitele velké nakladatelské firmy N. Simrock v Berlíně, obě byly psány nejprve pro klavír na 4 ruce, aby teprve dodatečně se jim dostalo také roucha orchestrálního, a obě rychle se rozletěly do světa, kde si tento prvotní úspěch nejen udržují, ale s dobou stále ještě stupňují.

Druhou řadu „Slovanských tanců“ začal Simrock na Dvořákovi vymáhat, jakmile si uvědomil nevšedně pro něho výnosný úspěch řady první. Dvořák zprvu dlouho odmítal vyhovět tomuto přání, jednak proto, že právě pracoval na velkých skladbách symfonických a oratorních, ale také že při vědomí své umělecké odpovědnosti dobře cítil závažnost a obtížnost úkolu přinést v nových „Slovanských tancích“ dílo opravdu nové a přitom takové, aby si nezašlo s hodnotami řady první, ve světě již dávno populární. V dopise Simrockovi (1. ledna 1886) pověděl to po svém slovy: „*Musím Vám říci, že se Slovanskými tanci to nepůjde tak lehce jako po první. Dělat dvakrát totéž je ztraceně těžké! Pokud k tomu nemám pravou náladu, nemohu to dělat.*“ A již po třech dnech zase dodával k tomu na novou naléhavou upomínku: *Vy si představujete komponování příliš snadné; lze přece teprve tehdy začít, když cítíme nadšení.*“

Toto nadšení se však po dalších pěti měsících přece jen dostavilo a pak už byl Dvořák pro novou řadu „Slovanských tanců“ zaujat s obvyklou svou tvůrčí vášní. „*Jde to teď parou,*“ psal opět svému nakladateli začátkem června 1886. „*Slovanské tance mne baví a myslím, že budou zcela jiné (žádný žert a žádná ironie!).*“ A skutečně již po měsíci, dne 9. července, byla nová řada osmi „Slovanských tanců“ pro klavír na 4 ruce, označená jako op. 72, v rukopise hotova.

Dvořák měl pravdu, psal-li, že tyto nové tance jsou zcela jiné, než ony v řadě první. Nejen že se nedovedl opakovat, ale od vzniku první řady uplynulo zatím osm dalších let, za nichž velmi silně opět pokročil jeho tvůrčí vývoj a mimoto také rozdíl věku vynesl u něho nová stadia náladová. Vedle projevů životní radosti a živelného veselí, které převládaly v řadě první, v této druhé řadě jsou i takové, u nichž toto náladové založení je přitlumeno závojem poetické rozjímavosti, ba někde, jako v tanci čtvrtém, ustupuje i citu bolestného roztesknění. Ostatně také ve volbě tanečních typů se zde Dvořák odchýlil od řady první. Z dříve již použitých českých tanců vrátil se tu ještě jen ke skočné (tanec 3., v celku 11.) a sousedské (8.—16.), k nimž nově

připojil „špacírku“, jak ji viděl tančit mládež ve Vysoké (5.—13.), a jinak vedle nových dvou stylisací ukrajinské dumky (2.—10. a 4.—12.) volil typ slovenského odzemku (1.—9.), polského mazuru (6.—14.) a jihoslovanského kola (7.—15.). Tedy ve svém souhrnu jsou to tentokrát opravdu tance *slovanské*. Co se však při této nové řadě „Slovanských tanců“ nezměnilo oproti řadě první, je geniální vynalézavost a radostná svěžest invence a spolu i mocné rozpětí skladebné fantasie. Ba v tom i onom stojí druhá řada leckde i nad první.

Jak dobře si toho všeho byl vědom nakladatel Simrock a jak lačně se chopil tohoto nového edičního sousta, pro to výmluvným dokladem bylo jeho časté a velmi důrazné naléhání na skladatele, aby také tuto řadu „Slovanských tanců“ rychle přepracoval ve znění orchestrální. Dvořák i v tom se zprvu zdráhal, ale podnikavý nakladatel nepolevoval. Dne 21. října psal Dvořákovi: „*Jelikož Vaše Slovanské tance op. 72 právě vyšly, musím Vám znovu říci, jak nesmírně se mi tyto famosní kusy líbí. Avšak žádná pomoc; musí být instrumentovány — jsou tak obrovsky orchestrální, jak si lze jen myslit.*“ — Dvořák skutečně neodolal. Asi v polovině listopadu t. r. začal s prací na orchestrální partituře a začátkem příštího ledna byla hotova. (Rukopisná partitura má jediné datum na konci tance 6. (14.) a to 5. ledna 1887. Ježto však už 6. ledna byl proveden tanec 7. (15.) a Dvořák předtím 29. prosince oznamoval Simrockovi, že instrumentace „*pokročila již k poslednímu tanci*“, dlužno mít za to, že čtrnáctý tanec byl orchestrován až naposled.) Jak byl Dvořák touto prací zaujat, dosvědčují dopisy, kterými o ní informoval nakladatele. V jednom (8. XII. 1886) na příklad psal: „*Tance budou brilantně instrumentovány; všechno bude jen sršet, ale bude to prokletá práce...*“ A v jiném listě z půle ledna 1887 doprovázel zásilku „Tanců“ slovy: „*Nyní tedy máte Tance; jejich instrumentace se mi tak zdařila, že mohu říci — znějí jako ďábel...*“ Dvořák nijak tu nepřeháněl. Jeho nové „Slovanské tance“ v orchestrálním znění září a opalisují odstíny vzácné původnosti i krásy a důležitě přispívají k úchvatně strhujícímu dojmu skladeb. Důležité pak je, že nejsou pouhým přepisem klavírního znění pro orchestr, ale začasť přímo novou, do organismu skladby zasahující komposicí.

Jako při první řadě také z druhé řady „Slovanských tanců“ byly po první provedeny tance tři, a to první (9.), druhý (10.) a sedmý (15.). Došlo k tomu na populárním koncertě Umělecké besedy, jenž se konal dne 6. ledna 1887 v Rudolfinu (dnes Dům umělců), při čemž orchestr Národního divadla řídil sám skladatel. K prvnímu soubornému provedení všech šestnácti „Slovanských tanců“, tentokrát však ve formě „baletního divertissement“ o 1 dějství, došlo v Národním divadle v den skladatelových narozenin 8. září 1901 za hudebního řízení Karla Kovařovice. O několik let později začal celý soubor koncertně s Českou filharmonií prováděti dr. Vilém Zemánek a odtud se v cyklickém provedení stal velmi oblíbenou součástí našeho koncertního repertoíru.

Druhá řada „Slovanských tanců“ v orchestrálním znění vyšla v Simrockově nakladatelství r. 1887. O tom, jak se k tomuto vydání postavilo naše vydání nové, podrobně pojednává Vydavatelská zpráva za poslední stranou partitury.

Otakar Šourek